

(b) subsp. *picbaueri* (PODP.) SMEJKAL — tužebníkův jilmový Picbauerův (tužebníkův jilmový stepní)

Filipendula ulmaria subsp. *picbaueri* (PODPĚRA) SMEJKAL Preslia 38: 253, 1966. — Syn.: *Filipendula ulmaria* var. *picbaueri* PODP. Publ. Fac. Sci. Univ. Masaryk. 12: 26, 1922. — *F. stepposa* JUZ. in Fl. URSS 10: 617, 1941. — *F. ulmaria* var. vel subsp. *nivea* auct. morav. p. p. min., non WALLR. nec HAYEK.

Exsikáty: Fl. Exs. Reipubl. Social. Českoslov., no 1635. — Extra fines: Gerb. Fl. SSSR, no 3909.

Lodyha 50–90(–120) cm vys., alespoň v hor. 1/2 plstnatá. Listy často ± tuhé, poněkud kožovité, na rubu hustě kadeřavě běloplstnaté, lístky na okraji ± kadeřavé, postranní podlouhle vejčité až kosníkovité, většinou dl. zašpičatělé, hluboce dvojitě pilovité, uprostřed a při bázi často zastříhovaně laločnaté (laločky dvojitě pilovité), koncový lístek 3–5dílný, jeho úkrojky často zastříhovaně laločnaté. Poupata a květy většinou poněkud větší než u předcházejícího poddruhu. Květenství husté (± stažené), s poměrně tlustými, ± plstnatými větvemi. Plody pýřité (v ČR zatím nepotvrzeno).

$2n = ?$

Variabilita: Zjištěné odchylky (zvl. ve tvaru lístků a v utváření jejich okraje) spadají do rámce variačního rozpětí. Na j. Moravě, v území výskytu tohoto poddruhu se vz. vyskytují přechody k nominálnímu poddruhu. JUZEPČUK (Gerbarij flory SSSR, no 3909) uvádí, že k charakteristickým znakům tohoto taxonu patří na rozdíl od subsp. *ulmaria* také poněkud větší, pýřité plody s ± zvlněným vnějším okrajem. Na našem rostlinném materiálu nemohla být platnost tohoto údaje ověřena, protože žádná z revidovaných rostlin nebyla dokladována v plodném stavu.

Ekologie a cenologie: Lužní louky, okraje slepých říčních ramen, tůň a rákosin, rozvolněné porostní křoviny a lemy lužních lesů. Na minerálně bohatých, čerstvě vlhkých až mokřích hlinitých až hlinitojílovitých půdách v polohách na jaře zaplavovaných, v létě silně vysychajících. Zjevně světlomilnější než nominální poddruh; vázaný na subkontinentální až kontinentální společenstva svazu *Veronico longifoliae-Lysimachion vulgaris* (diagnostický taxon jeho asociace *Lysimachio-Filipenduletum picbaueri* BALÁTOVÁ-TU-

LÁČKOVÁ 1981) a na některá společenstva svazu *Cnidion venosi*.

Rozšíření v ČR: Jen v jv. části Dyjsko-svrateckého úvalu na j. Moravě; rozšířen v rozpětí ca 155–180 m n. m. Vlivem pronikavých změn vodního režimu (vyloučení jarních záplav, přeměna lužních luk na ornou půdu, výstavba podpá-lavských vodních nádrží) však v 70. a 80. letech 20. stol. převážná většina dřívě známých výskytů zanikla.

T: 18a. Dyj.-svr. úv. (mezi bývalou obcí Mušov a obcí Lanžhot).

Celkové rozšíření: Velmi málo známé; j. Morava, dolnorakouské a slovenské Podunají, ? Maďarsko, ? Rumunsko, jv. část evropského území Ukrajiny a Ruska, z. Sibiř (povodí řek Tobol a Irtyš).

Poznámka 1: *Filipendula ulmaria* subsp. *quinqueloba* (BAUMG.) PODP. je z ČR uváděna omylem. Údajně se vyskytuje v j. a v. části Alp, na v. Slovensku, v Maďarsku a Rumunsku (Transylvanie), odkud byla popsána jako samostatný druh. Její skutečná taxonomická hodnota je sporná, pravděpodobně nižší.

Poznámka 2: Z cizích druhů se v zahradách a v parcích pro okrasu vzácně pěstuje *Filipendula kamtschatica* (PALLAS) MAXIM. (syn.: *Spiraea kamtschatica* PALLAS, *S. gigantea* hort.), tužebníkův kamčatský: (80–)100–250(–300) cm vys. bylina s přetřhovaně lichozpeřenými, na rubu ± lysými až rezavě chlupatými listy, koncový lístek velký, v obrysu srdčitý, mělce až hluboce 3–5laločný, větší postranní lístky jsou vyvinuté v 1–2 párech jen u dol. listů (u hor. listů jsou velmi malé, ± redukované, popř. chybějí). Květenství velké a bohaté, květy malé, (5–)6–8 mm v průměru, bílé až žlutavě bílé. Nažky rovné (nestočené), v obrysu úzce podlouhlé, na okraji chlupaté, po 5 v souplodí. Pochází z v. Asie (povodí Amuru, Sachalin, Kamčatka, Japonsko; mapy: MEUSEL et al. 1965: 223), zplanělý byl nalezen poblíž Stříbrné u Kraslic v Krušných horách.

Dále se v parcích vzácně pěstuje také *Filipendula rubra* (HILL) ROBINSON [syn.: *Ulmara rubra* HILL, *U. lobata* KOSTEL., *Spiraea lobata* (KOSTEL.) GRONOV., *Filipendula lobata* (KOSTEL.) MURRAY, *Spiraea venusta* hort., *S. palmata* hort. non PALLAS], tužebníkův nachový: 80–250 cm vys. bylina s přetřhovaně lichozpeřenými lysými nebo jen na žilnatině pýřitými listy, koncový lístek velký, 7–9dílný, postranní lístky 3–5dílné, obojí s podlouhlými, dvojitě pilovitými úkrojky. Květenství velké a bohaté, květy asi 8 mm v průměru, růžové až nachově červené. Nažky v obrysu čárkovitě kopinaté, na zúženém vrcholu poněkud vně ohnuté, lysé, v souplodí až po 15. Druh je původní v atlantské Severní Americe. Jako zplanělou rostlinu jej DOSTÁL (Nová Květ. ČSSR 404, 1989) udává od Kraslic v Krušných horách.

2. *Rhodotypos* SIEB. et ZUCC. — růžovec*)

Rhodotypos SIEBOLD et ZUCCARINI Fl. Jap. 187, 1835.

Opadavé keře. Listy vstřícné, jednoduché. Květy jednotlivé, koncové, 4četné; tyčinek mnoho; plodolisty obvykle 4. Plody suché peckovice v hlávkovitém souplodí. — 1 druh v Číně a Japonsku. — Entomogam.

Poznámka: U rodu *Rhodotypos* byl zjištěn výjimečný výskyt kyanogenních glykosidů.

*) Zpracoval J. Koblížek

1. *Rhodotypos scandens* (THUNB.) MAKINO — růžovec bělokvětý Tab. 2/2

Rhodotypos scandens (THUNBERG) MAKINO Bot. Mag., Tokyo, 27: 126, 1913. — Syn.: *Corchorus scandens* THUNB. Trans. Linn. Soc. London-Bot. 2: 335, 1794. — *Rhodotypos kerrioides* SIEB. et ZUCC. Fl. Jap. 187, 1835.

Keř, 1,5–3,0 m vys.; letorosty štíhlé, lysé, v ostrém úhlu věrvené. Listy vejčité, 4–10 cm dl., 2–6 cm šir., na líci lysé, na rubu pýřité, nepravidelně 2 × ostře pilovité; řapík 2–7 mm dl.; palisty šídlovité, 6–9 mm dl. Květy jednotlivé, oboupohlavné, lístky kalíšku šídlovité; kališní lístky vejčité, 12–17 mm dl., zastříhaně pilovité,

za plodu vytrvalé; korunní lístky okrouhle vejčité, asi 18 mm dl., krátce nehetnaté, bílé. Plody 8–10 mm dl., hnědočerné, lesklé peckovice po 3–4 v souplodí; oplodí křehké, pecka žutobílá, na povrchu síťnatá; stopka souplodí ztlustlá.

Dostí často vysazovaný v parcích jako solitérní keř, někdy i do živých plotů. Teplomilná dřevina snášejší mírný zástin, nenáročná na živiny. Do Evropy introdukovaný v r. 1866, do Českých zemí v r. 1884 (Praha, Královská obora). Původní ve stř. Číně a Japonsku.

Poznámka: Druh obsahuje triterpenoidní tormentosid. Pozoruhodný je výskyt kyanogenních glykosidů.

3. *Kerria* DC. — zákula*

Kerria DE CANDOLLE Trans. Linn. Soc. London-Bot. 12: 156, 1818.

Opadavé keře. Listy střídavé, jednoduché, s palisty. Květy jednotlivé, oboupohlavné, 5četné, tyčinek mnoho, plodolistů 5–8. Plody nažky v kulovitěm souplodí. — 1 druh v Číně. — Entomogam.

1. *Kerria japonica* (L.) DC. — zákula japonská Tab. 2/1

Kerria japonica (LINNAEUS) DE CANDOLLE Trans. Linn. Soc. London-Bot. 12: 157, 1818. — Syn.: *Rubus japonicus* L. Mant. Pl. 2: 245, 1771.

Prutnatý keř, 1,5–2,5 m vys. Letorosty štíhlé, zelené, lysé. Listy střídavé, vejčité kopinaté, dl. zašpičatělé, 2,5–10,0 cm dl., 1–5 cm šir., 2 × ostře pilovité, na líci roztr., na rubu hustěji přitiskle chlupaté; řapík 3–8 mm dl.; palisty šídlovité, 5–7 mm dl., roztr. pýřité, načervenalé. Květy

jednotlivé na koncích postranních letorostů na ohnutých stopkách; kališní lístky šir. vejčité, 4–5 mm dl., načervenalé, na okraji žláznatě brvitě; korunní lístky eliptické, 15–20 mm dl., žluté, v hor. polovině nepravidelně vykrajované. Nažky hnědočerné. V–VI. Ff.

Často vysazovaná v parcích a zahradách, obvykle v cv. Pleniflora s plnými květy. Teplomilná dřevina snášejší mírný zástin; plnokvětá forma je méně odolná k mrazu. Původem z Číny; do Evropy zavedena v r. 1834, do Českých zemí v r. 1835 (Praha, Královská obora).

4. *Rubus* L. — ostružiník (maliník, moruška, ostružinec, ostružiníček)**

Rubus LINNAEUS Sp. Pl. 492, 1753. — Syn.: *Chamaemorus* HILL in SCHOTT Suppl. Chambers Cyclop. 1, sine p. (cf. Germander), 1753, nom. inval.; HILL Brit. Herb. 331, 1756 incl. — *Cylactis* RAFIN. Amer. J. Sci. 1: 337, 1819 incl. — *Rubacer* RYDB. Bull. Torrey Bot. Club 30: 274, 1903 incl. — *Batidaea* E. L. GREENE Leaflets Bot. Observ. 1: 238, 1906 incl.

Lit.: WEIHE A. et NEES von ESENBECK C. G. (1822–1827): Rubi Germanici. Elberfeldae. — FOCKE W. O. (1877): Synopsis Ruborum Germaniae. Bremen. — FRIDERICHSEN K. et GELERT O. (1887): Danmarks og Slesvigs Rubi. Bot. Tidskr. 16: 46–138. — HALÁCSY E. (1891): Oesterreichische Brombeeren. Verh. Zool.-Bot. Ges. Wien 41: 197–294. — FOCKE W. O. (1902–1903): Rubus L. In: ASCHERSON P. et GBAEBNER P., Synopsis der mitteleuropäischen Flora 6/1: 440–648, Leipzig. — TOUL K. (1903): Monografické studie o rodu ostružiníků (*Rubus* L.) v Čechách. Věstn. Král. Čes. Společ. Nauk Praha, cl. 2, 1903/24: 1–31. — LIDFORSS B. (1905, 1907): Studier öfver artbildningen inom släktet Rubus I. Ark. Bot. 4/6: 1–41 (1905); II. 6: 1–43, (1907). — BARBER E. (1911): 27. Rubus L. In: BARBER E., Flora der Oberlausitz preussischen und sächsischen Anteils, einschließlich des nördlichen Böhmens. Abh. Naturforsch. Ges. Görlitz 27: 266–398. — SUDRE H. (1908–1913): Rubi Europae. Paris. — FOCKE W. O. (1910–1914): Species Ruborum. Monographiae generis Rubi prodromus. 1–2. Bibl. Bot. 72: 1–118 (1910), 119–223 (1911); 3, 83 (2): 224–498 (1914). — ADE A. (1914): 8. Rubus L. Brombeere. In: VOLLMANN F., Flora von Bayern, p. 358–440. Stuttgart. — KULESZA W. (1930): Rubus L., Malina. In: SZAFER W. [red.], Flora Polska 4: 1–177. Kraków. — WEEBER G. (1936): Flora von Friedek und Umgebung. III. Verh. Naturforsch. Ver. Brünn 63: 51–71. — BAILEY L. H. (1941–1945): Species Batorum. The genus Rubus in North America. Gentes Herb. 5: 1–932. — HRUBY J. (1941, 1942, 1944): Die Brombeeren der Sudeten-Karpathengebiete. Verh. Naturforsch. Ver. Brünn 72 (1940), suppl., p. 3–98, 1941; 73 (1941), suppl., p. 5–96, 1942; 74 (1942), suppl., p. 5–155, 1943 (recte 1944). — GUSTAFSSON Å. (1943): The genesis of the European blackberry flora. Acta Univ.

*) Zpracoval J. Koblížek

**) Zpracoval J. Holub

Tab. 2: 1 *Kerria japonica*, 1a — plod, 1b — plnokvětý kultivar. — 2 *Rhodotypos scandens*, 2a — souplodí. — 3 *Gleditschia triacanthos*, část větévky s trnem a listem, 3a — plod.

